

A rend gazdasága, egy klasszikus konzervatív világvázlat és realista kritikája

Keresztesi Péter¹

1. Bevezetés

A 21. századi gazdasági és társadalmi válságok közepén újra és újra előtérbe kerül az a kérdés, hogy milyen értékek és alapelvek mentén lehetne egy hosszú távon fenntartható, igazságos és működőképes gazdasági rendszert létrehozni. A konzervativizmus, amely a társadalmi rendet, a hagyományos erkölcsi alapokat és az intézményi folytonosságot helyezi előtérbe, válasz lehet e kihívásokra. Esszém célja, hogy bemutassak egy klasszikus konzervatív gazdaságfilozófiai világvázlatot, amiben a gazdasági tevékenység erkölcsi és kulturális gyökerei is hangsúlyt kapnak. A konzervativizmus alapvetően szimpatikus számomra, ugyanakkor kritikusan is vizsgálom megvalósíthatóságát a mai globalizált világban, különös tekintettel a magyarországi viszonyokra.

2. A konzervatív gazdaságfilozófia alapelvei Magyarországon

A kortárs magyar konzervatív politika egyik legmarkánsabb sajátossága, hogy a nemzeti identitás megőrzését stratégiai célként fogalmazza meg. Ennek három fő politikai pillére a „családpolitika, nemzetstratégia, és keresztény vallásoktatás” (Müller, 2023, 10. old.). Ezek nem pusztán eszközök, hanem ideológiai alapok, amelyekben tetten érhető a konzervatív gondolkodás klasszikus elkötelezettsége az értékközpontúság iránt, amivel sok honfitársunk egyetért.

Kifejezetten szimpatikus az a mód, ahogyan Müller értelmezésében a családpolitika nem csupán demográfiai kérdés, hanem a nyugat-európai típusú migrációs nyomás alternatívájaként jelenik meg – ezzel védve a kulturális identitást és a társadalmi kohéziót. Továbbá az ideológiai elvek szempontjából az alábbi tartottam rendkívül fontosnak:

„Az egyik legnagyobb félreértés a konzervativizmus mai, XXI. századi formája kapcsán – melyet nemzeti identitásnak nevezünk, képviselt formájában nemzeti öntudatnak – az, hogy olyan, mint a régi konzervativizmus, azaz egyesek szerint nem önálló ideológiával rendelkezik, csupán ellentétet képez a progresszív bal-liberális (jobban mondva a neokommunista és neoliberális) irányzatokkal szemben” (Müller 2023, 2. old.)

Sokak azt gondolják, hogy a mai konzervativizmus csak egy reakció a baloldali vagy liberális nézetekkel szemben – mintha csak azért létezne, hogy nemet mondjon mindenre. Ám ez álláspontom szerint egy nagyon leegyszerűsített kép. A mai konzervativizmusnak igenis van saját mondanivalója: fontos számára a közösség, a család, a nemzeti kultúra, és nem utolsósorban a rend és felelősség. Nem csak azt mondja meg, hogy mit nem kér a világból, hanem azt is, mit

¹ Neumann János Egyetem, Gazdaságtudományi Kar hallgatója (2025)

tart értéknek, és mit szeretne megőrizni vagy újraépíteni. Ez sokkal több, mint pusztán ellenállás – ez egy pozitív jövőkép a társadalomról. A kortárs nemzeti identitás és öntudat részletes filozófiai igényű kidolgozása pedig már megtörtént (Müller, 2022).

A konzervatív gondolkodás egyik alaptétele, hogy az ember nem elszigetelt egyén, hanem közösségben él, és a szabadság csak akkor tartható fenn, ha van hozzá rend, hagyomány és erkölcsi iránytű. A mai konzervatív irányzatok nemcsak a társadalom működéséről, hanem a gazdaságról, az oktatásról és a nemzetközi kapcsolatokról is világos elképzeléseket fogalmaznak meg. Például a „munkaalapú társadalom” gondolata nem más, mint annak kifejezése, hogy az egyén önállósága és méltósága elsősorban a munkáján keresztül valósul meg – nem állami segélyeken vagy globális pénzügyi érdekeken keresztül.

Ez az irányzat törekvő, értékorientált és jövőbe tekintő. Nem utópiákat kerget, de nem is nosztalgizál. Inkább abban hisz, hogy a múlt értékei – ha helyesen értelmezzük őket – ma is érvényes válaszokat adhatnak. Ez nem ideológiai bezárkózásnak tekinthető, hanem a józan önismeret és a kulturális önrendelkezés kifejezése egy globalizált világban.

Edmund Burke szerint a társadalom szerződés az élők, a holtak és a még meg nem születettek között (Burke, 1790). Ez a gondolat kifejezi azt a hosszú távú felelősséget, amelyet a konzervativizmus a gazdaság területén is képvisel: a döntések nem csupán a jelen érdekeit kell, hogy szolgálják, hanem figyelemmel kell lenni a jövő generációira is.

Wilhelm Röpke, a konzervatív közgazdasági gondolkodás egyik meghatározó alakja szerint a gazdaság „erkölcsi légkörben” működhet jól, amelyhez elengedhetetlen a család, a vallás és a hagyományos közösségek megerősítése (Röpke 1958, 34.). Szerinte a piac önmagában nem elég – szükség van egy „humán gazdaságra”. Roger Scruton (2014, 74.) pedig azt hangsúlyozza, hogy: „a konzervativizmus a hazaszeretetből indul ki”, és nem hisz abban, hogy a gazdaság elszakítható a nemzeti kultúrától és a közösségi értékektől.

A konzervatív felfogásban nagyon fontos, hogy a gazdasági szabadság nem korlátlan, hanem összességében az adott nemzetet kell szolgálnia. A konzervatív gondolkodás magyarországi alkalmazhatóságáról pedig azt mondhatjuk, hogy a magyar politikai döntéshozatal az utóbbi években számos olyan gazdaság- és társadalompolitikai lépést tett, amelyek bizonyos konzervatív alapelveket tükröznek. Ilyenek többek között a családpolitika megerősítése, a nemzeti szuverenitás hangsúlyozása gazdasági téren is, illetve a helyi termelők támogatása.

3. Összegzés

A konzervatív gazdaságfilozófia számomra nem nosztalgikus visszavágódás a múltba, hanem egy olyan erkölcsi és közösségi alapokon nyugvó világkép, amely segíthet újra emberibbé tenni a gazdaságot. A rend, a felelősség, a hagyomány és a mértékletesség olyan értékek, amelyek nemcsak erkölcsileg, hanem gazdaságilag is fenntarthatóbb jövőt kínálnak. Magyarország számára ez az út lehetőséget jelent arra, hogy saját kulturális és történelmi örökségére építve egy stabilabb gazdasági és társadalmi rendet alakítson ki. Ugyanakkor ez az út nem mentes a kihívásoktól: a konzervativizmusnak a jövőbe is tekintenie kell, nemcsak a múltba.

Források:

- Burke, Edmund (1790): *Reflections on the Revolution in France*. In: Scruton, Roger (2014): *How to Be a Conservative*, Bloomsbury.
- Müller Andor (2022): A nemzeti identitás, mint fenomén – logikai tábla és példák. Letöltés: https://start.uni-neumann.hu/telemarket/kiadvanyok/2022-6/03_Muller.pdf In: Müller Andor (2022): *Identitásmenedzsment*. (MAGYAR GAZDASÁGFÖLDRAJZI ÉS TELEPÜLÉSMARKETING MŰHELY - MGM) Neumann János Egyetem, Kecskemét. Letöltés: <https://start.uni-neumann.hu/telemarket/kiadvanyok/2022-6/>
- Müller Andor (2023): A régi konzervativizmus fejlődése a XXI. századi nemzeti identitássá. Letöltés: https://start.uni-neumann.hu/telemarket/kiadvanyok/2023-4/05_Muller.pdf In: Müller Andor (2023): *Identitásmenedzsment II. – Ideológiák hálójában* (MAGYAR GAZDASÁGFÖLDRAJZI ÉS TELEPÜLÉSMARKETING MŰHELY - MGM) Neumann János Egyetem, Kecskemét. Letöltés: <https://start.uni-neumann.hu/telemarket/kiadvanyok/2023-4/> (Letöltés: 2025-05-09) ISBN: 978-615-6435-78-1
- Röpke, Wilhelm (1958): *A Humane Economy: The Social Framework of the Free Market*. Chicago: Henry Regnery Company.
- Scruton, Roger (2014): *How to Be a Conservative?* Bloomsbury.